

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНА УСТАНОВА “НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ “АГРООСВІТА”**

ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ

ПРОГРАМА (ОРІЄНТОВНА)

навчальної дисципліни

підготовки фахівців ОКР “молодший спеціаліст”

спеціальності 201 “Агрономія”

(за ОПП “Виробництво і переробка продукції рослинництва” та

“Організація і технологія ведення фермерського господарства”)

в аграрних вищих навчальних закладах

**Київ
“Агроосвіта”
2018**

УДК 331.47(073)
О 92

Розробник програми:

Мальченко Л.Ф., викладач Каховського державного агротехнічного коледжу

Рецензенти:

Борисенко Ю.О., викладач ВСП “Василівський коледж Таврійського ДАТУ”;

Лунцов В.В., викладач Хорольського агропромислового коледжу Полтавської ДАА;

Дев’ятеріков О.О., викладач ВСП “Ногайський коледж Таврійського ДАТУ”

Бакума Л.В., Рогузько С.Й., викладачі Петрівського державного аграрного технікуму

Рекомендовано Науково-методичною радою Науково-методичного центру “Агроосвіта” (протокол від 25 квітня 2018 р. № 3)

Відповідальна

за випуск

Деркач Н.Є., методист

(Державна установа «Науково–методичний центр інформаційно–аналітичного забезпечення діяльності вищих навчальних закладів «Агроосвіта».

Редактор

Світельська С.Ф.

©Державна установа “Науково-методичний центр інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності вищих навчальних закладів “Агроосвіта”

Всі права охороняються. Жодна частина цього видання не може бути відтворена в будь-якій формі без письмової згоди Державної установи “Науково-методичний центр інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності вищих навчальних закладів “Агроосвіта”.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“Охорона праці в галузі”

Галузь знань	20 “Аграрні науки та продовольство”
Спеціальність	201 “Агрономія”
Освітньо-професійна програма	“ Виробництво і переробка продукції рослинництва ”, “Організація і технологія ведення фермерського господарства”
Освітньо-кваліфікаційний рівень	“молодший спеціаліст”
Кількість кредитів ЄКТС за освітньо-професійною програмою	1,5
Загальна кількість годин	45

Форма організації освітнього процесу та види навчальних занять, обсяг годин:

Навчальні заняття:	
Лекції	24
Практичні заняття	12
Самостійна робота	9
Форма підсумкового контрольного заходу	екзамен

ВСТУП

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни “Охорона праці в галузі” є забезпечення гарантії збереження здоров’я і працездатності працівників у виробничих умовах на підприємствах агропромислового комплексу через ефективне управління охороною праці та формування відповідальності у посадових осіб і фахівців за колективну та власну безпеку.

Програмою навчальної дисципліни передбачено вивчення актуальних питань охорони праці в галузі рослинництва і тваринництва з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності випускників, а також досягнень науково-технічного прогресу в умовах реформування сільського господарства.

Метою викладання навчальної дисципліни “Охорона праці в галузі” є формування у майбутніх фахівців умінь і компетенцій для забезпечення ефективного управління охороною праці та поліпшення умов праці з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу та міжнародного досвіду, а також в усвідомленні нерозривної єдності успішної професійної діяльності з обов’язковим дотриманням усіх вимог безпеки праці в аграрному виробництві.

Міждисциплінарні зв’язки: “Безпека життєдіяльності”, “Основи охорони праці”, “Сільськогосподарські машини”, “Трактори і автомобілі”, “Захист рослин”, “Технології в галузі рослинництва”, “Плодоовочівництво”, “Технології в галузі тваринництва”, “Основи зоогігієни і ветеринарії”, “Захист рослин”, “Технології виробництва продукції рослинництва”, “Механізація і електрифікація сільськогосподарського виробництва”, “Землеробство”, “Ґрунтознавство”, “Кормовиробництво” та ін.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні **знати:**

- міжнародні норми в галузі охорони праці;
- основні законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі рослинництва і тваринництва;
- соціальне страхування від нещасного випадку та професійного захворювання на виробництві;
- систему управління охороною праці на сільськогосподарському підприємстві, управління охороною праці на державному і галузевому рівнях;
- органи державного нагляду та громадського контролю за охороною праці;
- розмір відшкодування збитків працівникам у разі ушкодження їх здоров’я;
- питання охорони праці під час підготовки працівників та їх прийняття на роботу;
- методи аналізу, прогнозування, профілактики виробничого травматизму та професійних захворювань. Порядок розслідування нещасних випадків на виробництві;
- вимоги гігієни праці та виробничої санітарії в агропромисловому виробництві, безпеки до технологічного обладнання і процесів в аграрному виробництві, санітарних норм до виробничого освітлення;

- безпеку праці в рослинництві та тваринництві;
- заходи та засоби нормалізації мікроклімату;
- гігієнічну класифікацію шкідливих речовин за характером дії на організм людини та класи небезпечності шкідливих речовин;
- основні методи профілактики отруєнь і професійних захворювань;
- гігієнічне нормування забруднення повітря шкідливими речовинами;
- методи захисту від шуму, електромагнітних полів та іонізуючих випромінювань;
- нормування вібрацій та загальні методи захисту;
- вимоги безпеки під час вантажно-розвантажувальних робіт і на транспорті в аграрному виробництві, до систем, що працюють під тиском, організації проведення робіт в електроустановках, в рослинництві, овочівництві та садівництві, під час обслуговування сільськогосподарських тварин, проведення ветеринарно-санітарних заходів;
- порядок атестації робочих місць на відповідність нормативним актам про охорону праці;
- основні заходи пожежної профілактики на сільськогосподарських підприємствах;
- систему заходів безпечної експлуатації електроустановок, попередження пожеж і пожежного захисту;
- засоби попередження електротравм від дотику до струмопровідних частин;
- колективні та індивідуальні засоби захисту людей від шкідливих виробничих факторів;
- особливості гасіння пожеж на об'єктах сільськогосподарського виробництва;

вміти:

- організовувати діяльність виробничого колективу з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці;
- контролювати виконання вимог охорони праці на конкретній ділянці виробництва;
- організовувати та брати участь у розслідуванні нещасних випадків на виробництві;
- розробляти і впроваджувати безпечні технології, обирати оптимальні умови і режими праці, проектувати робочі місця на основі сучасних технологічних і наукових досягнень у галузі охорони праці;
- створювати безпечні умови праці на ввіреній ділянці виробництва та підприємстві галузі рослинництва та тваринництва загалом;
- розробляти та вживати заходів для поліпшення безпеки праці, усунення причин нещасних випадків, запобігання нещасним випадкам, професійним захворюванням та аваріям на виробництві;
- визначати коефіцієнт частоти травматизму для конкретних умов на основі даних щодо травматизму і кількості працівників;
- визначати вимоги законодавчих і нормативних актів з охорони праці в межах функціональних обов'язків фахівця відповідного кваліфікаційного

рівня;

- проводити навчання та інструктажі на ввіреній ділянці виробництва, перевірку знань з питань охорони праці;
- оцінювати відповідність санітарно-гігієнічних умов праці нормам, безпечність технологічного обладнання та виробничих процесів за окремими чинниками, пожежонебезпечність об'єкта;
- обґрунтовувати раціональні методи нормалізації умов праці в конкретній виробничій ситуації;
- аналізувати умови праці за шкідливими факторами;
- вживати заходів обмеження надходження шкідливих речовин у повітря робочої зони;
- контролювати дотримання вимог з виробничої санітарії;
- правильно поводитися зі сільськогосподарськими тваринами під час обслуговування та проведення ветеринарно-санітарних заходів;
- аналізувати причини травматизму під час виконання робіт у галузях тваринництва та рослинництва;
- визначити необхідні технічні рішення системи запобігання пожежам.

Структура навчальної дисципліни є орієнтовною. Циклові (предметні) комісії можуть вносити зміни в розподіл навчальних годин за темами, в зміст навчального матеріалу і порядок його викладання за обов'язкового збереження кількості годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни. Зміни, які вносить циклова (предметна) комісія в програму, мають бути затверджені заступником директора з навчальної роботи.

2. ОРІЄНТОВНА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ (модуль)		Тема		Обсяг годин для окремих видів навчальних занять і самостійної роботи			
№	назва	№	назва	лекції	практичні заняття	самостійна робота	всього
1	2	3	4	8	6	7	8
1.	Правові та організаційні питання охорони праці в галузі	1.1.	Міжнародні норми в галузі охорони праці	2	-	1	3
		1.2.	Основні законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі рослинництва і тваринництва	2	-	1	3
		1.3.	Соціальне страхування від нещасного випадку та професійного захворювання на виробництві	2	-	-	2
		1.4.	Система управління охороною праці на сільськогосподарських підприємствах та у селянських (фермерських) господарствах	2	-	1	3
		1.5.	Державний нагляд і громадський контроль за станом охорони праці	2	-	2	4
		1.6.	Травматизм і професійні захворювання на сільськогосподарських підприємствах та у селянських (фермерських) господарствах. Розслідування нещасних випадків	2	4	-	6
Всього за розділ				12	4	5	21

1	2	3	4	8	6	7	8
2.	Спеціальні розділи охорони праці в галузях рослинництва і тваринництва	2.1.	Гігієна праці та виробнича санітарія в агропромисловому виробництві	2	-	2	4
		2.2.	Вимоги безпеки до технологічного обладнання і процесів на сільськогоспо-дарських підприємствах та у селянських (фермерських) господарствах	2	-	-	2
		2.3.	Безпека праці в рослинництві, овочівництві та садівництві	2	4	-	6
		2.4.	Безпека праці в тваринництві та під час вжиття ветеринарно-санітарних заходів	2	-	-	2
		2.5.	Вимоги безпеки під час вантажно-розвантажувальних робіт на транспорті у селянських (фермерських) господарствах	2	2	-	4
		2.6.	Основні заходи пожежної профілактики у селянських (фермерських) господарствах	2	2	2	6
		Всього за розділ			12	8	4
Разом годин з навчальної дисципліни			24	12	9	45	
Всього							

3. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ В ГАЛУЗІ

1.1. Міжнародні норми в галузі охорони праці

Соціальне партнерство (соціальний діалог) в охороні праці.

Охорона праці як невід’ємна складова соціальної відповідальності. Визначення та основні принципи соціальної відповідальності. Міжнародні норми соціальної відповідальності.

Вимоги до забезпечення охорони праці в структурі соціальної відповідальності.

Законодавча основа Євросоюзу з питань охорони праці. Охорона праці – частина соціальної політики ЄС.

Трудові норми Міжнародної організації праці (далі – МОП). Конвенції та рекомендації МОП. Основні Конвенції МОП в галузі охорони праці.

Міжнародне співробітництво в галузі охорони праці. Основні напрямки співробітництва. Організація Об’єднаних Націй. Всесвітня організація охорони здоров’я. Міжнародна агенція з атомної енергії. Міжнародна організація праці. Європейський Союз. Співдружність незалежних держав.

1.2. Основні законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі рослинництва і тваринництва

Законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі рослинництва. Показник нормативно-правових актів з питань охорони праці. Галузеві програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища. Положення про організацію системи управління охороною праці в галузі рослинництва і тваринництва.

1.3. Соціальне страхування від нещасного випадку та професійного захворювання на виробництві

Завдання страхування від нещасного випадку. Принципи та види страхування.

Суб’єкти та об’єкти страхування. Права та обов’язки застрахованої особи. Права та обов’язки роботодавця як страхувальника.

1.4. Система управління охороною праці на сільськогосподарських підприємствах та у селянських (фермерських) господарствах

Основні вимоги до побудови і функціонування системи управління охороною праці (СУОП).

Орієнтовний розподіл функціональних обов'язків з охорони праці керівників, посадових осіб і фахівців на сільськогосподарських підприємствах та у селянських (фермерських) господарствах.

Вжиття заходів з охорони праці. Види планування та контролю стану охорони праці.

Регіональні системи управління охороною праці, мета, принципи та основні функції. Служби охорони праці місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.

1.5. Державний нагляд і громадський контроль за станом охорони праці

Органи державного нагляду за охороною праці. Проведення державного нагляду за охороною праці. Види та основні параметри проведення наглядових заходів.

1.6. Травматизм і професійні захворювання на сільськогосподарських підприємствах та у селянських (фермерських) господарствах. Розслідування нещасних випадків

Загальні положення та визначення. Мета та завдання розслідування нещасних випадків. Обов'язки роботодавця щодо розслідування нещасних випадків на сільськогосподарських підприємствах та у селянських (фермерських) господарствах. Обставини, за яких проводять розслідування.

Встановлення зв'язку нещасного випадку з виробництвом.

Розслідування та облік нещасних випадків, хронічних професійних захворювань і отруєнь на виробництві. Спеціальне розслідування нещасних випадків. Розслідування професійних захворювань. Організація розслідування, склад комісій з розслідування, основні документи.

Розслідування та облік аварій.

Особливості розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру.

Дослідження та профілактика виробничого травматизму. Звітність та інформація про нещасні випадки, аналіз їх причин. Основні причини виробничих травм і професійних захворювань. Розподіл травм за ступенем тяжкості. Методи дослідження виробничого травматизму.

Основні технічні та організаційні заходи щодо профілактики травматизму та професійної захворюваності на сільськогосподарських підприємствах та у селянських (фермерських) господарствах.

Практичні заняття 1, 2

Розслідування нещасного випадку на сільськогосподарському підприємстві (індивідуальні завдання).

Аналіз, прогнозування, профілактика виробничого травматизму та професійних захворювань.

2. СПЕЦІАЛЬНІ РОЗДІЛИ ОХОРОНИ ПРАЦІ В ГАЛУЗЯХ РОСЛИННИЦТВА І ТВАРИННИЦТВА

2.1. Гігієна праці та виробнича санітарія в агропромисловому виробництві

Санітарно-гігієнічні вимоги до умов праці в сільськогосподарському виробництві. Важкість праці: динамічні, статичні навантаження. Напруженість праці. Увага, напруженість аналізаторних функцій, емоційна та інтелектуальна напруженість, монотонність праці.

Мікроклімат робочої зони. Шкідливі хімічні речовини, біологічні чинники, виробничий пил. Вимоги до санітарного контролю за станом повітря робочої зони. Вібрація, шум. Виробничі випромінювання. Вимоги до засобів індивідуального захисту.

Вимоги безпеки до виробничих і допоміжних приміщень. Утримання території підприємств галузі. Санітарно-гігієнічні вимоги до польових станів. Вимоги безпеки праці під час експлуатації систем опалення, вентиляції і кондиціювання повітря.

Професійні хвороби працівників тваринництва та їх профілактика.

2.2. Вимоги безпеки до технологічного обладнання і процесів на сільськогосподарських підприємствах та у селянських (фермерських) господарствах

Основні вимоги безпеки під час експлуатації основного технологічного обладнання сільськогосподарських підприємств та у селянських (фермерських) господарствах. Вимоги безпеки до розміщення обладнання та утримання робочих місць. Гарантування безпеки контрольно-вимірювальних приладів, автоматизованих систем управління, сигналізації та зв'язку.

Особливості заходів електробезпеки на підприємствах галузі рослинництва і тваринництва.

2.3. Безпека праці в рослинництві, овочівництві та садівництві

Аналіз умов праці у сільському господарстві за показниками шкідливості та небезпечності чинників виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу.

Вимоги до працівників певних категорій і порядок допуску їх до роботи. Проведення інструктажів.

Загальні вимоги безпеки до виробничих процесів та обладнання в галузі рослинництва. Експлуатація машин у рослинництві. Комплектування агрегатів і їх обслуговування. Контроль технічного стану машинно-тракторних агрегатів.

Безпека праці машинно-тракторних агрегатів. Безпека праці під час робіт на ґрунтообробних машинах і знаряддях, посівних і садильних, дощувальних і поливних машинах. Обробіток ґрунту і підготовка полів до проведення посівних і посадкових робіт.

Використання пестицидів, твердих і рідких мінеральних добрив, інших агрохімікатів у рослинництві. Гігієна праці в овочівництві відкритого і закритого ґрунтів. Гігієна праці в садівництві, виноградарстві. Особиста гігієна працюючих з отрутохімікатами. Знезараження транспортних засобів, апаратури, тари, спецодягу, знищення пестицидів.

Безпека праці під час збирання і заготівлі трав на сіно та скиртування кормів. Обробіток і збирання продукції рослинництва. Післязбиральний обробіток і переробка продукції рослинництва. Робота в закритому ґрунті. Безпека праці під час робіт із садово-ріжучими інструментами.

Практичні заняття 3, 4

Вивчення засобів індивідуального захисту, правил їх добору і використання.

Перевірка відповідності сільськогосподарської техніки (машинно-тракторного агрегату) вимогам безпеки праці методом огляду (індивідуальні завдання).

2.4. Безпека праці в тваринництві та під час вжиття ветеринарно-санітарних заходів

Виробничі небезпеки, аварійність і травматизм у тваринництві.

Вимоги до персоналу, що обслуговує виробниче обладнання і доглядає тварин, порядок допуску їх до роботи. Безпека праці під час заготівлі та приготування кормів, роздавання кормів, видалення гною, обслуговування доїльного та холодильного обладнання, виробництва продукції тваринництва.

Безпека праці під час зберігання, поводження з лікарськими, дезінфікувальними засобами та отрутохімікатами. Заходи безпеки під час дослідження та лікування тварин, проведення дезінфекції, дезінсекції та дератизації.

2.5. Вимоги безпеки під час вантажно-розвантажувальних робіт та на транспорті у селянських (фермерських) господарствах

Вимоги безпеки під час вантажно-розвантажувальних робіт.

Механізація вантажно-розвантажувальних робіт. Норми переміщення вантажів вручну. Вимоги безпеки під час перевезення вантажів: сіно, солома, мінеральні добрива, пестициди, паливно-мастильні матеріали, негабаритні вантажі. Вимоги безпеки під час перевезення людей. Вимоги безпеки під час перегону та перевезення тварин.

Вимоги безпеки під час транспортування сільськогосподарських машин. Особливості охорони праці під час ремонтних робіт, вантажно-розвантажувальних робіт.

Практичне заняття 5

Розробка інструкції з охорони праці для робітничої професії (індивідуальні завдання).

2.6. Основні заходи пожежної профілактики у селянських (фермерських) господарствах

Основні причини пожеж в аграрному виробництві. Класи виробничих і складських приміщень з вибухової та пожежної небезпеки. Вогнестійкість будівельних конструкцій і матеріалів.

Протипожежні перешкоди. Гарантування безпечної евакуації персоналу. Пожежна безпека технологічного устаткування, електрообладнання, систем опалення, вентиляції. Державний пожежний нагляд. Пожежна профілактика під час проектування та експлуатації виробничих об'єктів, будинків, споруд, технологічного обладнання.

Пожежна сигналізація і зв'язок. Засоби гасіння пожеж. Протипожежне водопостачання. Первинні засоби пожежогасіння. Автоматичні засоби пожежогасіння на об'єктах галузі.

Особливості гасіння пожеж на об'єктах сільськогосподарського виробництва. Протипожежна профілактика під час збирання врожаю.

Протипожежна профілактика у тваринницьких приміщеннях. Евакуація тварин під час пожежі.

Практичне заняття 6

Розробка заходів пожежної профілактики на об'єктах сільськогосподарського виробництва (індивідуальні завдання).

3. САМОСТІЙНА РОБОТА

В орієнтованій структурі навчальної дисципліни до кожного розділу вказано кількість годин, що відведена на самостійне вивчення. Теми самостійного вивчення визначає викладач, що забезпечуватиме можливість перетворити дисципліну на засіб формування всебічно розвиненої особистості студента та сприятиме творчому підходу до праці.

Визначені теми самостійного вивчення повинні бути відображені в робочій навчальній програмі, розглянуті на засіданні циклової (предметної) комісії та затверджені заступником директора з навчальної роботи.

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці : підручник /за ред. М.П. Гандзюка. – Київ : Каравела. – Львів : Новий світ – 2000, 2003. – 408 с.
2. Грищук М.В. Основи охорони праці. – Київ : Кондор, 2005. – 240 с.
3. Гогіташвілі Г.Г., Карчевські Є.-Т., Лапін В.М. Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами : навч. посіб. – Київ : Знання, 2007. – 367 с.
4. Грибан В.Г., Негодченко О.В. Охорона праці : навч. посіб. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 266 с.
5. Жидецький В.Ц. Основи охорони праці : підручник – Львів : Афіша, 2002. – 320 с.
6. Зеркалов Д.В. Охорона праці в галузі. Загальні вимоги : навч. посіб. – Київ : Основа, 2011. – 551с.
7. Калашин А.И. Охрана труда. – Москва : Агропромиздат, 1991. – 303 с.
8. Москальова В.М. Основи охорони праці. – Київ : ВД “Професіонал”, 2005. – 672 с.
9. Осадчук І.П., Сакун М.М., Осадчук П.І., Столярова Т.В. Охорона праці в галузях сільського господарства : навч. посіб. – Одеса : Видавництво Барбашин, 2007. – 480 с.
10. Пістун І.П., Хом’як Й.В. Охорона праці в сільському господарстві : навч. посіб. – вид-во “Палітурка”, 2007. – 456 с.
11. Протоєрейський О.С., Запорожець О.І. Охорона праці в галузі : навч. посіб. – Київ : Книжкове вид-во НАУ, 2005. – 268 с.
12. Русаловський А.В. Правові та організаційні питання охорони праці : навч. посіб. – 4-те вид., допов. і перероб. – Київ : Університет “Україна”, 009. – 295 с.
13. Директива Ради Європейських Співтовариств 89/391/ЕЕС “Про впровадження заходів, що сприяють поліпшенню безпеки й гігієни праці працівників”.
14. Конвенція МОП 187 “Про основи, що сприяють безпеці й гігієні праці”.
12. ДБН В.2.5-28-2006 “Природне і штучне освітлення”.
13. ДСанПіН 3.3.6.096-2002 “Державні санітарні норми і правила при роботі з джерелами електромагнітних полів”.
14. ДСН 3.3.6.042-99 “Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень”.
15. ДСН 3.3.6.037-99 “Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку”.
16. ДСН 3.3.6.039-99 “Державні санітарні норми виробничої загальної та локальної вібрації”.
17. НПАОП 0.00-2,23-04 “Перелік заходів та засобів з охорони праці, витрати на здійснення та придбання яких включаються до валових витрат” : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 червня 2003 р. № 994.

18. НПАОП 0.00-8.24-05 “Перелік робіт з підвищеною небезпекою” : наказ Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 р. № 15.

19. Перелік робіт, де є потреба у професійному доборі : наказ МОЗ України та Держнаглядохоронпраці України від 23.09.1994 р. № 263/121.22. ДСТУ 2293-99 “Охорона праці. Терміни та визначення основних понять”.

20. Гігієнічні нормативи ГН 3.3.5-8-6.6.1-2002 “Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу” : наказ Міністерства охорони здоров’я України від 27.12.2001 р. № 528.

21. Міждержавний стандарт ГОСТ 12.0.003-74 (1999) ССБТ “Опасные и вредные производственные факторы. Классификация”.

22. Міждержавний стандарт ГОСТ 12.0.230-2007 ССБТ. Системи управління охороною праці. Загальні вимоги.

23. ДБН 2.09.04-87 Адміністративні та побутові будівлі.

24. Рекомендації щодо побудови, впровадження та удосконалення системи управління охороною праці, затверджені Головою Держгірпромнагляду 7.02.2008.

25. Перелік професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов’язковим профілактичним медичним оглядам : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2001 р. № 559.

26. Міжнародний стандарт SA8000: 2001 “Соціальна відповідальність”. SAI SA8000:2001 Social Accountability International.

27. Міжнародний стандарт ISO 26000:2010 “Настанова по соціальній відповідальності”. ISO 26000: 2010 (Draft) Guidance on Social Responsibility.

28. Міжнародний стандарт OHSAS 18001:2007 Occupational health and safety management systems – Requirements. Системи менеджменту охорони праці – Вимоги.

29. Міжнародний стандарт OHSAS 18002, Guidelines for the implementation of OHSAS 18001. Настанова по впровадженню OHSAS 18001.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство екології та природних ресурсів України

[http:// www.menr.gov.ua/](http://www.menr.gov.ua/).

2. Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи

[http:// www.mns.gov.ua/](http://www.mns.gov.ua/).

3. Рада національної безпеки і оборони України

[http:// www.rainbow.gov.ua/](http://www.rainbow.gov.ua/).

4. Новини про поточні події у світі, в т. ч. про надзвичайні ситуації

[http:// www.100top.ru/news/](http://www.100top.ru/news/).

5. Сайт, присвячений надзвичайним ситуаціям природного характеру

<http://chronik.chat.ru/>.

6. Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів при Раді національної безпеки і оборони України

[http:// www.erriu.ukrtel.net/index.htm](http://www.erriu.ukrtel.net/index.htm).

7. Офіційний сайт Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду (Держгірпромнагляду)

[http:// www.dnopr.kiev.ua](http://www.dnopr.kiev.ua).

8. Офіційний сайт Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України

[http:// www.social.org.ua/](http://www.social.org.ua/).

9. Энциклопедия по охране и безопасности труда МОТ

<http://base.safework.ru/iloenc>.

10. Библиотека безопасного труда МОТ

<http://base.safework.ru/safework>.

11. Інформаційно-пошукова правова система “Нормативні акти України (НАУ)” [http:// www.nau. ua /](http://www.nau.ua/)

12. Журнал «Охрана праці і пожежна безпека» <http://oppb.com.ua>

13. Всеукраїнський виробничо- практичний журнал «Промислова безпека» <http://prombezpeka.com>